

B. J. Spinoza

Spinoza Kring Soest

31 januari 2015

Lezing *Spinoza en Nietzsche. Twee enkelingen* door Jan Flameling

Jan Flameling, hoofddocent van de ISVW, hield op 31 januari 2015 voor de Spinozakring Soest een lezing met als thema: *Spinoza en Nietzsche. Twee enkelingen*.

In een interview in de Gooi & Eemlander, die een dag ervoor verscheen, zegt hij hierover:

"Het is niet gebruikelijk, volgens sommigen gek en veel mensen deinzen er voor terug, maar ik ga het doen."

Een waagstuk dus, zoals hij zijn lezing opende, maar vooral een prikkeling tot denken.

In 1974 las hij voor het eerst iets van Nietzsche n.l. *Vorbij goed en kwaad*.

Pas in 2003 nam hij n.a.v. Damasio's *Looking for Spinoza de Ethica* ter hand.

Hij begon met boek II, want de titel van boek I "God" stond hem tegen, maar raakte tijdens het lezen dermate gefascineerd, dat hij toch ook boek I erbij nam. Hij las de *Ethica*, zoals hij zelf zegt, met het potlood in de hand, want hij was voornamelijk geïnteresseerd in het denken. Het intrigeerde hem dat Nietzsche in 1875 de aan hem toegestuurde *Ethica* ongelezen retour zond, maar later in zijn brief aan Franz Overbeck bijna lyrisch over Spinoza sprak. *"Ich habe ein Vorgänger und was für einem*. Geleidelijk aan - in *De vrolijke wetenschap, Vorbij Goed en Kwaad* en de *Nagelaten Fragmentenn* – wordt hij steeds kritischer over Spinoza.

B. J. Spinoza

Spinoza Kring Soest

Volgens Jan Flameling waren beide filosofen enkelingen.

- Ze leefden als enkeling
- Ze ontwierpen een levensbeschouwing voor de enkeling
- Ze stelden voor krachtig in het leven te staan
- Hun leefwijze ging voorbij de joods-christelijke opvatting over goed en kwaad.

Vervolgens legde Flameling beide filosofen bij de volgende onderwerpen naast elkaar:

Vrije wil

Spinoza zegt dat er in de geest geen vrije wil is.

Nietzsches stelt ook dat de vrije wil een illusie is. Er zijn slechts sterke en zwakke willen.

Goed en kwaad

Bij Spinoza is goed al wat nuttig is voor de mens en hem blijheid verschaft, terwijl kwaad iets goeds belemmert wat droefheid tot gevolg heeft.

Nietzsche gaat ervan uit dat egoïsme tot het wezen van de mens behoort.

Conatus versus Wil tot Macht

Bij Spinoza betekent conatus volharden in het bestaan. Het is niets meer dan het werkelijk wezen van elk ding.

Nietzsche stelt dat alles een uitdrukking is van de wil tot macht.

Deugd/Vermogen

Bij Spinoza is de eerste en enige grondslag van de deugd het streven zichzelf te handhaven.

Bij Nietzsche is het de Übermensch, in de betekenis van 'voorbij de mens zoals die nu is', die niet langer streeft te deugen, rechtvaardig of gelukkig te zijn.

B. J. Spinoza

Spinoza Kring Soest

Amor intellectualis Dei/Amor fati.

Bij Spinoza is dit de derde soort kennis, waaruit de hoogst mogelijke zielenrust ontspruit en daaruit weer de geestelijke liefde tot God, wat leidt tot blijmoedigheid.

Bij Nietzsche is er geen sprake van blijmoedigheid, rede en onverstoortbaarheid maar wel van liefhebben van wat het lot uiteindelijk beschikt.

Medelijden

Spinoza omschrijft dat als droefheid om het leed van anderen en zegt dat we er naar moeten streven die ander van zijn ongeluk te bevrijden.

Nietzsche wijst medelijden resoluut af. Lijden is juist goed voor je.

Wat medeleven betreft is Nietzsche dan ook meedogenloos, terwijl Spinoza het medeleven van de wijze koopman hanteert.

Als we tot slot kijken in welke context Spinoza en Nietzsche in de filosofie staan, zien we de volgende lijn:

In de Oudheid staat het zelf als gemeenschapswezen centraal.

Vanaf Descartes komt het zelf als **ik** naar voren. Ik denk, dus ik ben, wat van Spinoza tot Kierkengard gehandhaafd blijft.

Heidegger breekt weer met die opvatting van het zelf als ik en vat het menselijk bestaan op als relationeel van aard.

Hoewel Nietzsche Spinoza ooit als een voorganger beschouwde, verschillen zij toch op bepaalde punten duidelijk van elkaar.

In hun levenswijze en levensbeschouwing zijn het echter wel twee enkelingen.

Soest, 31 januari 2015 Gonny Pasman – Sakkers / Spinozakring Soest